

Šilentabor in Kalec

Dva tabora nad presihajočimi vodami

Dostop: Na hrib Šilentabor (751 m) se pride iz kraja Pivka (554 m). Pešpot se začne malo naprej od železniške postaje, tik pred železniškim mostom, kjer zavije pod hrib Primož (718 m). Dolga je poldrugo uro ne preveč naporne hoje. Udobneje je na Šilentabor zaviti iz vasi Zagorje (585 m) na desno s ceste proti Knežaku. Asfaltirana cesta pelje vse do vrha. Iz Zagorja je sicer – na levo – 2 km do gradu Kalec. Tik pod to vasjo je tudi izvir reke Pivke. Ob visokih vodah so blizu presihajoča jezera: Kalško, Zagorsko, Veliko in Malo Drskovško ter Parsko, pa tudi jama Parska golobina pod vasjo Parje. Za obhod jezer je nujna nepremočljiva obutev.

Naravne lepote

Zgodovinsko-kulturne zanimivosti

Podajamo se na širono podolje na severozahodu Snežnika, imenovano Zgornja Pivka, na kraško površino, ki tu valovi kakor morje. Valovi so ponekod visoki: tam, kjer se zdi, da se belijo obstali prelomljeni vršički, so nizi skal. Najlepše je v lepem jesenskem vremenu, ko sonce posipa zlati poprh po širnih ostrizjenih senožetih, vmes pa listje ruja v svojih krvavečih barvah prepisuje muke smrti. Na robu temnih javorniških in snežniških gozdov na vzhodu in nad prostrano Postojnsko kotlino na severu se nam bo to pivško visoko podolje (visoko skoraj 600 metrov, komaj kaj manj kakor Bohinjsko jezero!) zazdelo kot velikanski zemeljski pladenj. Njegovo rahlo valovito

Na robu, ki označuje, kje je vkopana razvalina protiturškega tabora, čaka izletnika klopca, s katere se bo razgledal po Košanski dolini na jugozahodu.

dno prekrivajo mozaiki njiv in zaraščajočih se travnikov, pašnikov in gručastih naselij. Tu naj bi se bil potikal tihotapec Martin Krpan. Nekateri izletniške poti so celo označene s hrustom, otovorjenim z mesarico, pod katerim se šibi uboga kobilica. Njegov debeli trebuh izraža zadovoljstvo z življenjem.

Najlepše bomo ta svet videli s hriba Šilentabor. Rečica Pivka se vije v počasnem toku in njeni pritoki muhasto izginjajo v podzemlju. Kar daje tej stari kmečki

pokrajini poseben čar in skrivno moč, je izvotljeni podzemni svet jam. Kadar se nagrnejo deževja in voda v njih ne more tako hitro ponikati, kot lahko priteka izpod neba, se po kraškem svetu okoli gradu Kalec razlijejo kraška jezera ... Ob polnem razlitju je največje Palško jezero na višini 602 metra: obsega kar 125 hektarjev. Nekaj manjša so druga pivška jezera: Parsko, Veliko in Malo Drstovško, Zagorsko, Bačko in Kalško jezero. Njihove vode zbira reka Pivka in jih raztoči v tri smeri: prve odtečejo v Postojnsko jamo in naprej v Unico in Ljubljano, druge v reko Reko in tretje v reko Vipavo.

Šilentabor se kakor gorska pregraja dviga med pivško planjavo in prijazno Košansko dolino na drugi strani. Če pivško severno stran rada biča burja, se – obratno – v Košanski dolini, tem mehkem in plodnem svetu na jugu med Vremščico in Brkini, kdaj rad ustavi blagi dih z Jadrana – dobesedno ustavi, saj ga zagradi Šilentabor, ki pada v dolino v prepadnih, 300 metrov visokih pobočjih. Hrib je torej visoki rob kraške planote, kjer se apnenec zamenja s flišem. Ta rob je najlepše razgledišče daleč naokoli. Zanimivo je, da so počivalne klopce vse postavljene za razgledovanje proti jugu, nekaj zaradi

Renesančni stolp,
najiminitnejša ostalina gradu
Kalec. Okolica gradu kliče
po sprehodih, zlasti spomladi.

Pod Šilentaborom se na severovzhodno stran vse do javorniškega hribovja širi Pivško s svojimi kraškimi polji, ki rada poplavlja.

prisojnega položaja in blažjih sap, nekaj pa gotovo zaradi hrepenečih občutij celinskih ljudi do Mediterana, ki nam v lepih dneh požmrkuje čisto od blizu. Na Šilentabor vsi pridemo s severa, prikolovratimo po ovinkih kakor Krpan, izgubljen v zgodovini.

Ta razgledna ploščad je pravzaprav že globoko v gorski greben vkopana razvalina nekdanjega protiturškega tabora, ki so ga v letu 1471 zgradili baroni Raunachi z gradu Ravne doli v južni dolini. V njem je bilo baje okoli

150 prostorov in v njih se je v sili naselilo prebivalstvo štirinajstih okoliških vasi, takoj ko so z ilirskobistriške strani ugledali ognjeni signal za prihajajočo turško nevarnost. Legenda sporoča, da pa se je nekoč pod steno Šilentabora vendarle prikradla manjša turška tolpa, ravno ko so bili žitelji gradu pri maši v bližnji cerkvi sv. Martina. V gradu je ostala le dekla, ki je na napadalce vrgla nekaj uljev. Razsrjene čebele so razgnale Turke, da se za nekaj časa niso več prikazali.

Arheologi so na nekaj mestih s svojimi sondami izkopal dovolj dokazov, da je bil Šilentabor selišče in gradišče že v predzgodovini, utrdbeno mesto ilirskih Japodov, ki pa so ga osvojili Rimljani. Na enem od treh vhodnih mest v tabor so še danes vidne v kamen vtrte značilne kolesnice, ki so ostale za rimskimi vozovi. Mogoče so te kolesnice tudi Krpanovi kobilici kazale pravo pot proti morju. Tisti poldrugi cent mesa in kosti je lahko mirno kinkal na njenem hrbtu.

Martin Krpan naj bi bil izmišljen v teh krajih. Ali je bil res? Morda bomo odgovor dobili na gradu Kalec. Svoje ime je grad, ta romantična prikazen sredi goličave, dobil po kalih, plitvejših kotanjah, mlakah ali razmočenih krajih. Od njegovih razvalin vztraja pred nasilno, nemalokrat uničujočo burjo le razmeroma dobro ohranjen okrogli stolp. Dve graščinski krili, ki sta se bili kakor rami raztezali vsaksebi od stolpa, sta porušeni in le še nekaj razjedenih zidov priča o obsegu njune gradnje v začetku 17. stoletja. Kalec je bil sečišče tovorniških poti od Kvarnerja proti Postojnskimi vratom. Mimo njega ali blizu so krepki domači fantje tihotapili sol. Prav lahko bi bil Fran Levstik po

katerem od njih oblikoval podobo svojega premetenega silaka, to poosebljenje energije ljudstva, ki se že ves svoj vek muči s svojo nizko samopodobo. V letu 1858 – se pravi v letu, ko je napisal Krpana – je bil takrat 27-letni Levstik namreč za domačega učitelja na Kalcu. Vendar se je to srečno dejanje slovenske književnosti dogodilo nekaj mesecev prej, preden je prišel na Kalec k družini pesnika, skladatelja in narodnjaka Miroslava Vilharja, kalškega graščaka. Kljub temu se nekatere sestavine Krpanove zgodbe presenetljivo ujemajo z razmerami v takratni pivški pokrajini. Pivčani so bili zelo občutljivi glede svoje svobode. Uveljavljali so jo na prvinski način, če se lepo izrazimo o njihovi nasilnosti. Knežje gozdove pod Snežnikom so imeli za svoje, streljali so po divjadi, kolikor se jim je zahotelo. Oropali so tudi kakšno poštno kočijo ali pa premožnejšega popotnika, če je nepreviden brez večjega spremstva jezdil skozi njihove kraje. Miroslav Vilhar, tudi sam vnet lovec, ni bil oborožen samo zaradi lova in tudi ni samo zaradi lovskih pogonov gojil tropa psov. Levstik, mož, ki se je najbolje počutil v lastni družbi, se na Pivki ni počutil niti domače niti varno, zato se je po dveh letih poslovil. Vilhar je kljub temu ugodno vplival na njegove narodnjaške nazore in nemara tudi na družabnost, zakaj ta kalški gospod je bil široka duša. K njemu so radi zahajali bližnji posestniki in duhovniki. »Kuhali so pri odprtem ognjišču in tu so v zimskih časih po večerji sedeli še ure in ure, kaj pili in predvsem peli,« piše zgodovinar Branko Reisp.

Modras v šilentaborskih razvalinah

Ob hudih nalivih se podzemni svet okoli gradu Kalec vznemiri in pivške vode na lepem bruhnejo na dan.

Dokler Palško jezero ne odteče v svoje požiralnike, se vaščani Palčja ne morejo podati na svoja polja in travnike.

»V prvem nadstropju v mali dvoranici so pogosto muzicirali na klavirju in plesali.« Plesalk je bilo ravno toliko premalo, da so si bili fantje pogostokrat v laseh. Poleg štirih sinov je na Kalcu namreč odraščalo še četvero hčera, ena lepša od druge. Levstik, ki ga je čutnost kar naprej vlekla k ženskemu svetu, se je kajpak zaljubil: *Ljubica prisrčna, / šele pol leta te poznam, / pa te vendar ljubim, / mislim nate noč in dan.* Mladoletni Vilharjevi Pepini, Levstikovi učenki, so bili vseč mlajši fantje, ne tako zapleteni (oziroma počasni) kakor gospod Fran. Kakšne vesele potegavščine so uganjali! Pogosto niso našli poti domov, zato so prespali kar na senu. Vilhar pa je bil mojster za dobro voljo. Znal je razveseliti še tako pusto družbo. Kalec je bil poln tekanja in vrišča. Tu so igrali biljard, kegljali, balinali, peli, kar je napisal in uglasbil Vilhar: *djal sem, da sem v rajju ...* Tu je hišni gospodar zložil svoje najlepše pesmi, na primer *Lipa zelenela je, Po jezeru bliz Triglava ...* Tudi kmečki ljudje so imeli Vilharja radi, zato so mu sledili v narodnih in političnih zadevah. Maja leta 1869 se je na Kalcu zbralo okoli 9000 ljudi na šestem slovenskem taboru. Spet so zahtevali, da želijo biti zedinjeni v eno kronovino z enim deželnim zborom, da hočejo takoj materinščino v šole in urade, da želijo pogozdenje vse goljave od notranjskih gora do Jadranskega morja.

To zadnje še ni izpolnjeno. Ali kdaj bo? Ali je sploh potrebno, da bi bilo izpolnjeno? Nič ni treba pogozdovati, se kar samo zarašča. Burja brije po goljavi okoli neomajnega grajskega stolpa, fantje so se pred njo umaknili v gostilne ali pred televizorje, burja budi nostalgичen spomin na dva pokončna moža, ki sta živela skupaj, zelenela pa vendarle narazen – kot dve lipi v ostanku parka okoli gradu Kalec.